

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΜΒ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1971

ΤΕΥΧΗ Α'-Δ'

Μ Η Ν Υ Μ Α

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΕΠΙ ΤΗ 150ΕΤΗΡΙΔΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ

Ἀδελφοὶ Ἕλληνες,

Οἱ μεγάλοι καὶ δημιουργικοὶ λαοὶ κινουῦνται συνεχῶς πρὸς τὰ ἔμπρῳς, πρὸς τὴν πρόοδον. Καὶ πρὸς τὰ ἔμπρῳς, «τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι», πρέπει νὰ κινούμεθα καὶ ἡμεῖς, οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες. Εἰς εὐκαιρίας ὅμως, ὅπως ἡ ἀνατολὴ τοῦ Νέου Ἔτους καὶ εἰς ἐπετεῖους, ὅπως ἡ ἐφετεινὴ, ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσιν χρέους ὀφειλομένου καὶ ἐθνικὴν ὄντως ἐπιταγὴν, ἀκριβῶς διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς προόδου τοῦ Ἔθνους, ἡ ἔστω καὶ βραχεῖα ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθόν. Διότι ἐφέτος, κατὰ τὸ 1971, συμπληροῦνται τὰ πρῶτα ἑκατὸν πενήντα χρόνια ἀπὸ τῆς ἐθνοσωτηρίου Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ πρώτου πυρῆνος τῆς Νέας Ἑλλάδος. Ἐπομένως, ὄχι ἡ Πρωτοχρονιά, ἀλλ' αὐτὴ ἡ μεγάλη ἐπέτειος μᾶς καλεῖ νὰ ἀναπολήσωμεν πρὸς στιγμὴν τὰς ἡρωϊκὰς ἐκεῖνας ἡμέρας καὶ νὰ συναντήσωμεν ὅλοι μας τὰς ἱεράς ἐκεῖνας μορφάς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας συνετελέσθη τὸ θαῦμα τῆς νεκραναστάσεως τοῦ Γένους μας καὶ χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἀναπνέομεν ὅλοι τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθέρας πατρίδος.

Ὅτε ὁ θρυλικὸς Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, εἰς τὸν ἱστορικὸν Ναὸν τῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Λαύρας, μὲ τρέμοντα χέρια, ἀλλὰ μὲ τὴν ψυχὴν φλογιζομένην ἀπὸ τὴν πίστιν, ἠυλόγει τὸ ἱερὸν Λάβαρον τοῦ Ἀγῶνος «γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγία, καὶ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερία», τὰ πάντα, ὅλοι οἱ ὑπολογίσιμοι παράγοντες ἦσαν ἐναντίον τῶν γενναίων προγό-

νων μας. Τὰ πάντα ἐφώναζαν, ὅτι οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσουν ἓνα ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἑκατὸν τοῖς ἑκατὸν ἐξησφαιλισμένην τὴν ἀποτυχίαν. Διότι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἱ ἀνεξάντλητοι πηγαὶ τοῦ ἀπεράντου πλούτου τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ πολυάριθμος στρατός της, ἡ τεραστία εἰς ὄγκον καὶ δύναμιν πυρὸς ἀρμάδα της, οἱ πανίσχυροὶ σύμμαχοί της καὶ φίλοι της ἦσαν ἐναντίον μας. Ἐνῶ δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἐναντίον μας, τίποτε δὲν ἦτο ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ ψυχολογία, τὴν ὁποίαν ἡ μακρὰ δουλεία εἶχε δημιουργήσει εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μεγάλης μάξης τοῦ λαοῦ μας καὶ ἡ ἔλλειψις οἰασδῆποτε, ἔστω καὶ στοιχειώδους, κρατικῆς ἢ κεντρικῆς ὀργανώσεως ἦσαν παράγοντες στρεφόμενοι ἐναντίον μας. Ἐξηρχόμεθα ν' ἀντιμετωπίσωμεν τοὺς πολεμικοὺς κολοσσοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, χωρὶς τακτικὸν στρατόν, μὲ ὀλίγας μόνον χιλιάδας ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἔστεροῦντο συστηματικῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἠρχίσαμεν τὸν Ἀγῶνα χωρὶς οἰκονομικοὺς πόρους, χωρὶς ἰσχυροὺς φίλους, χωρὶς ἀρχηγούς, τοὺς ὁποίους νὰ παρεδέχοντο καὶ νὰ ἀνεγνώριζαν ὅλοι, χωρὶς ὅπλα καὶ χωρὶς πολεμοφόδια. Τὸ μόνον ἐφόδιόν μας ἦτο ἡ πίστις μας εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν Ὑπέρμαχον Στρατηγὸν καὶ εἰς τοὺς Ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ μόνη δὲ συγκεκροτημένη δύναμις, τὴν ὁποίαν ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διεθέταμεν, ἦτο ἡ Ἐκκλησία μας, οἱ κληρικοὶ μας, οἱ Ἀρχιερεῖς μας, οἱ ἱερεῖς μας, οἱ καλόγηροί μας. Ἡ πίστις μας, λοιπόν, καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ἦσαν τὰ μόνα ἐφόδιά μας. Μὲ αὐτὰ ὅμως καὶ μόνον ὀπλισμένοι οἱ ὀλίγοι ἡρωϊκοὶ πρόγονοί μας ἐξεκίνησαν διὰ τὸν μέγαλον καὶ ἱερόν, ἀλλ' ἄνισον καὶ ἔνδοξον Ἀγῶνα.

Εἶπα οἱ κληρικοὶ μας, οἱ καλόγηροί μας... Πόσα δὲν προσέφεραν ὄχι μόνον κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ πρὸ αὐτῆς, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μαύρης δουλείας τοῦ Γένους μας!

Οἱ κληρικοὶ μας.. Οἱ ἐξ αὐτῶν ἀπαίδευτοι, οἱ κατέχοντες τὰ ὀλίγα «κολυβογράμματα» ἐγνώριζον ἐν τούτοις νὰ ἐκτι-

μοῦν τὴν παιδείαν καὶ μαζὶ μὲ τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεώς μας, ὡς «πολύτιμον μαργαρίτην», νὰ τὴν διατηροῦν «σὰν τὴν σπῖθα κρυμμένη στῆ στάχτη» καὶ τὰ ὀλίγα νάματά της, τὰ ὁποῖα κατεῖχον, νὰ τὰ μεταλαμπαδεύουν μὲ τὸ «Κρυφὸ Σχολεῖο» τῶν μοναστηριῶν μας καὶ τῶν ναῶν μας. Οἱ ἄλλοι πάλιν, οἱ εὐπαιδευτοὶ κληρικοὶ μας, μὲ τὰς ἀρτίως λειτουργούσας Σχολὰς τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, μὲ τὰ τυπογραφεῖα καὶ τὰ ποικίλα καὶ ἄφθονα συγγράμματά των, ἀπέβησαν οἱ ἱεροφάνται ὄχι μόνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς κλασσικῆς καὶ τῆς καθόλου παιδείας. Τοιουτοτρόπως οἱ κληρικοὶ αὐτοί, διατρέχοντες ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν ὑπόδουλον πατρίδα, διεσκόρπιζαν ἀφθόνως τὸ εὐεργετικὸν φῶς τῆς γνώσεως, ὅσον καὶ ὅπου τοὺς ἦτο δυνατόν, ἐκτοπίζοντες δι' αὐτοῦ τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων καὶ συντηροῦντες ἀπαραμείωτον τὴν ὑπερηφάνειάν των καὶ τὴν καύχησιν διὰ τὴν εὐγενῆ ἐθνικὴν μας καταγωγὴν καὶ τὴν ἀπαράμιλλον ἐθνικὴν μας κληρονομίαν καὶ ἱστορίαν.

Εἶπα οἱ κληρικοὶ μας... Πτωχοὶ καὶ πάμπτωχοι καὶ αὐτοί, γνωρίζοντες ὅμως ὅτι «μακάριόν ἐστι μᾶλλον δίδοναι ἢ λαμβάνειν» (Πράξ. κ', 35), ἐθυσίαζαν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῶν συνήθως πολυαριθμῶν παιδιῶν των, διὰ νὰ ἐπιχέουν «ἔλαιον καὶ οἶνον» ἐπὶ τὰς πληγὰς τοῦ καταδυναστευομένου ποιμνίου των, πρωτοστατοῦντες αὐτοὶ εἰς τὴν πρὸς χάριν τοῦ ἀνέγερσιν ὑπερόχων κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ καταστημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν διπλοῦν τίτλον τιμῆς διὰ τὸν πολιτισμὸν μας, τὸν ὁποῖον καίτοι ὑπόδουλοι, προσεπαθοῦμεν νὰ διατηρήσωμεν.

Εἶπα οἱ κληρικοὶ μας... Ραγιαδες καὶ αὐτοί, ἀλλ' ἀδούλωτοι ἔναντι τῶν τυράννων πνευματικῶς, ἐγνώριζον νὰ ὀρθώσουν τὸ ἀνάστημά των κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς καταπίεσεως τῶν πιστῶν των· καὶ ὄχι μόνον διετήρουν τὸ αἶσθημα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πνευματικῶν τέκνων των, ἀλλὰ καὶ ἐξησφάλιζαν ἀπὸ τὸν κατακτητὴν προνόμια ὑπὲρ αὐτῶν.

Εἶπα οἱ κληρικοί μας... Εὐλογοῦντες καὶ ἀγιάζοντες τὸ ποίμνιόν των διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἄρχοντος τῆς Εἰρήνης, εἰς ὥρας κρισίμους διὰ τὴν πίστιν μας καὶ τὸ Ἔθνος μας, ἐγνώριζαν νὰ ὑψώνουν ὡς πολεμικὸν λάβαρον τὸν Σταυρόν, τιθέμενοι ἀκόμη καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατημένων συμπατριωτῶν μας καὶ πληρώνοντες μὲ τὸ αἷμά των τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὴν πίστιν μας καὶ τὴν πατρίδα μας.

Εἴκοσι περίπου ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ καλόγηρος Σαμουήλ εἰς τὸ ἥρωϊκὸν καὶ ἀκατάβλητον Σοῦλι ἔγινεν ὀλοκαύτωμα. Ὁ παπᾶ-Θύμιος, ὁ Βλαχάβας, πέντε ἔτη μετὰ τὴν θυσίαν τοῦ Σαμουήλ, ἐν μέσῳ φρικτῶν πόνων παρέδιδε τὸ πνεῦμα εἰς τὰς ὀρδὰς τοῦ θηριώδους Ἀλῆ-Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Μὲ τὸ σχοινὶ τῆς ἀγχόνης ἐπλήρωσε τὴν σημαντικὴν εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Ἀγῶνος συμβολὴν του ὁ ἐθνομάρτυς Πατριάρχης, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ε΄. Μὲ μαρτυρικὸν ἐπίσης θάνατον καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν μὲ αὐτὸν ἡμέραν, ἦτοι τῇ 10ῃ Ἀπριλίου 1821, ἀπέθνησκον οἱ Μητροπολίται Ἐφέσου Διονύσιος καὶ Ἀγχιάλου Εὐγένιος, ὡς καὶ ὁ καθ' ὁδὸν ἐκπνεύσας Νικομηδείας Ἀθανάσιος.

Ὅμοίως, ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον, τῇ 4ῃ Μαΐου τοῦ 1821 ἀπηγχονίσθησαν ἢ ἐφονεύθησαν καὶ οἱ Μητροπολίται Δέρκων Γρηγόριος, Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος, Τυρνόβου Ἰωαννίκιος καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ. Ὅμοίως εὔρον μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἀδριανουπόλει ὁ πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος ὁ Ζ΄, ὀκτῶ ἄλλοι κληρικοί, ἐν Κύπρῳ ὁ Κύπρου Κυπριανός, ἐν Ἑλλάδι δὲ ὁ Σαλώνων Ἡσαΐας, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ ἄλλο ὀλοκαύτωμα τοῦ Μεσολογγίου, τὸν Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὡς καὶ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον, Παπαφλέσσαν καὶ ἄλλους.

Εἶπα οἱ κληρικοί μας... Μικροὶ αὐτοὶ καὶ πολλάκις ἀσημαντοὶ, περιέκλεισαν εἰς τὰ φλογερά των στήθη καὶ διεφύλαξαν ἀλώβητον ὅ,τι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἔχει τὸ Ἔθνος μας καὶ ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἄλλὰ τί πρῶτον καὶ τί ὕστερον; Ἄν ἐπεζήσαμεν ὡς Ἔθνος, ἂν διετηρήσαμεν τὸν ἐθνισμόν μας καὶ τὴν γλῶσσάν μας, ἂν διεσώθῃ ἀπὸ τὰς σφαγὰς καὶ τὴν ἐπὶ αἰῶνας συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ ἐφαρμοσθεῖσαν ἐναντίον μας γενοκτονίαν, ἓνα μικρὸν ἔστω «κατάλειμμα», διὰ νὰ δύναται τοῦτο κατὰ τὸ 1821 νὰ ἐξεγερθῇ κατὰ τοῦ τυράννου πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ καὶ ἀνάκτησιν τῆς πολιτικῆς του ἐλευθερίας, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὰ «ματωμένα ράσα» τῶν ἀπερίττων καὶ ἀπλοϊκῶν λευϊτῶν μας ἦσαν ἡ ἀσπίς τοῦ Γένους μας, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν τεσσάρων αἰῶνων τῆς ὀθωμανικῆς δεσποτείας.

«Ἔτος ἐλευθερίας» ἀνεκηρύχθη ἐπισήμως τὸ 1971 καὶ ὡς «ἔτος ἐλευθερίας», μὲ ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς ἅπαντας τοὺς συντελεστάς τῆς ἐλευθερίας μας καλούμεθα ἅπαντες νὰ τὸ ἐορτάσωμεν, ἐκδηλοῦντες οὕτω μὲ τὴν πλήρη ἐσωτερικὴν συμμετοχὴν μας τὴν βαθυτάτην πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην μας. Ἄκομη περισσότερον· τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τῶν προγόνων μας, ἃς ἀποτελέσῃ πηγὴν ἐμπνεύσεων διὰ τὴν συμβολὴν ἐκάστου ἐξ ἡμῶν εἰς τὴν δημιουργικὴν πρόοδον τοῦ Ἔθνους μας. Τέλος, ἡ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀγῶνα κατίσχυσις τοῦ ἀκαταμαχήτου ὄπλου τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως τῶν πατέρων μας εἰς τὸν Θεόν, ἃς ἐγχαράξῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας ἀνεξίτηλον δίδαγμα περὶ τῆς ἀξίας τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους καὶ διὰ τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον μας, ὡς καὶ διὰ τὴν προκοπὴν μας τόσον ὡς ἀτόμων, ὅσον καὶ ὡς ὀλότητος, ἐμπερικλείει ἡ Ἐκκλησία μας. Αὐτοὶ καὶ πάλιν οἱ θησαυροὶ ὄχι μόνον θὰ μᾶς περισώσουν ἀπὸ τὸ πνευματικὸν χάος, εἰς τὸ ὁποῖον μαζὶ μὲ τὴν ὑπόλοιπον ἀνθρωπότητα στροβιλιζόμεθα, ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς ἐξασφαλίσουν τὴν ἀνοδικὴν μας πορείαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Αὐτοὶ θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ συνεχί-

σωμεν τὴν δημιουργίαν τῆς Νέας Ἑλλάδος, τοῦ τρίτου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ πρόγονοί μας τοῦ 1821 ἔθεσαν τὰ θεμέλια. Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία, «ἡ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε» (Γαλ. ε', 1) εἶναι τὸ ἀρραγὲς θεμέλιον καὶ ἡ ἀσφαλὴς ἀφετηρία καὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ πάσης ἄλλης ἐλευθερίας. Τὸ 1821 μᾶς τὸ ἀπέδειξε περιτρώως.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ